

POSTANOWIENIE

Dnia 13 czerwca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Dziergawka

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k.,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej, w dniu 13 czerwca 2024 r.,
w sprawie z wniosku **J. B.**
o zasądzenie zadośćuczynienia
kasacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku
z dnia 19 grudnia 2023 r., sygn. akt II AKa 215/23,
utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego w Łomży
z dnia 28 sierpnia 2023 r., sygn. akt II Ko 120/23,

p o s t a n o w i ł:

- 1. oddalić kasację jako oczywiście bezzasadną;**
- 2. kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego obciążyć wnioskodawcę.**

[J.J.]

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 28 sierpnia 2023 r. Sąd Okręgowy w Łomży, w sprawie o sygn. akt II Ko 120/23, umorzył postępowanie na podstawie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.

w zw. z art. 8 ust. 4 o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U.2021.1693 t.j.), prowadzone z wniosku J. B. o zadośćuczynienie w kwocie 971.141 złotych z ustawowymi odsetkami za krzywdę wynikłą z represjonowania przez radzieckie organy NKWD S. B. z powodu jego działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego poprzez jego aresztowanie w dniu 12 listopada 1944 roku, a następnie wywiezienie i osadzenie w obozach pracy na terenie byłego ZSRR, skąd powrócił w dniu 12 maja 1951 roku.

Apelację od tego wyroku wywiódł pełnomocnik wnioskodawcy, zarzucając:

1. naruszenie przepisu prawa procesowego mającego wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie przepisu art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. w zw. z art. 8 ust. 4 ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego z dnia 23 lutego 1991 r. (Dz.U. Nr 34, poz. 149) poprzez wyrażenie błędnego poglądu prawnego, iż nie jest dopuszczalne ponowne ubieganie się o zadośćuczynienie na tych samych podstawach (*res iudicata*) podczas gdy przepis art. 8 ust. 4 ustawy z 1991 r. ustawy lutowej stwarza możliwość zasądzenia na rzecz osoby represjonowanej "uzupełniającego" odszkodowania i zadośćuczynienia, wtedy gdy przemawiają za tym względy słuszności, a skorzystanie z przewidzianej wskazanym przepisem możliwości stanowi odstępstwo od zasady niedopuszczalności ponownego rozpoznania sprawy prawomocnie zakończonej (*res iudicata*) i uzasadnione jest tylko taką sytuacją, w której dojdzie do stwierdzenia dysproporcji pomiędzy tym, co występujący wcześniej z roszczeniem już otrzymał, a tym, co otrzymałby składając wniosek obecnie.

2. naruszenie przepisu art. 8 ust. 4 ustawy uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego z dnia 23 lutego 1991 r. (Dz.U. Nr 34, poz. 149) poprzez jego niezastosowanie przy orzekaniu jako innej podstawy prawnej dochodzonego roszczenia;

3. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, a mających wpływ na jego treść polegający na wadliwej ocenie występowania w sprawie „zasady słuszności” po stronie wnioskodawcy, podczas gdy wypracowana

interpretacja „wyjątków” od zasady res iudicata stwarza możliwość ponownego dochodzenia roszczenia wówczas, gdy wnioskodawca uzyskał uprzednio odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie w rażąco znikomej wysokości.

W konkluzji apelujący wniósł, aby Sąd Apelacyjny w Białymstoku:

1. orzekł odmiennie co do istoty sprawy i zasądził od Skarbu Państwa na rzecz J. B. kwotę 971.141 zł (dziewięćset siedemdziesiąt jeden tysięcy sto czterdzieści jeden złotych) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia powództwa do dnia zapłaty, ewentualnie o:

2. uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, wyrokiem z dnia 19 grudnia 2023 r., w sprawie o sygn. akt II AKa 215/23, utrzymał w mocy zaskarżony wyrok.

Kasację od tego wyroku wywiódł pełnomocnik wnioskodawcy zarzucając:

1. naruszenie przepisu prawa procesowego mającego wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie przepisu art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. w zw. z art. 8 ust. 4 ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego z dnia 23 lutego 1991 r. (Dz.U. Nr 34, poz. 149) poprzez wyrażenie błędnego poglądu prawnego, iż nie jest dopuszczalne ponowne ubieganie się o zadośćuczynienie na tych samych podstawach (res iudicata) podczas gdy przepis art. 8 ust. 4 ustawy z 1991 r. ustawy lutowej stwarza możliwość zasądzenia na rzecz osoby represjonowanej "uzupełniającego" odszkodowania i zadośćuczynienia, wtedy gdy przemawiają za tym względy słuszności, a skorzystanie z przewidzianej wskazanym przepisem możliwości stanowi odstępstwo od zasady niedopuszczalności ponownego rozpoznania sprawy prawomocnie zakończonej (res iudicata) i uzasadnione jest tylko taką sytuacją, w której dojdzie do stwierdzenia dysproporcji pomiędzy tym, co występujący wcześniej z roszczeniem już otrzymał, a tym, co otrzymałby składając wniosek obecnie.

2. naruszenie przepisu art. 8 ust. 4 ustawy uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz

niepodległego bytu Państwa Polskiego, poprzez jego niezastosowanie przy orzekaniu jako innej podstawy prawnej dochodzonego roszczenia;

Podnosząc powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Prokurator w odpowiedzi na kasację wniósł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja wniesiona przez pełnomocnika wnioskodawcy jest oczywiście bezzasadna, co uprawniało do jej oddalenia na posiedzeniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k.

Nie ulega wątpliwości, że zaistniały w przedmiotowej sprawie układ procesowy powinien skutkować umorzeniem postępowania o zadośćuczynienie w oparciu o przepis art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., co słusznie uczynił sąd I instancji i zaakceptował sąd odwoławczy.

W realiach rozpatrywanej sprawy niekwestionowany jest fakt wydania przez Sąd Okręgowy w Łomży w dniu 5 lipca 2000 r., w sprawie o sygn. akt II Ko 95/00, wyroku zasądzającego na podstawie art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego od Skarbu Państwa na rzecz J. B. , K. B. i T. B. kwot po 12000 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się orzeczenia tytułem zadośćuczynienia za krzywdę i odszkodowania za szkody wynikłe z represjonowania przez radzieckie organy NKWD S. B. z powodu jego działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego poprzez jego aresztowanie w dniu 12 listopada 1944 r., a następnie wywiezienie i osadzenie w obozach pracy na terenie byłego ZSRR, skąd powrócił w dniu 12 maja 1951 r. Następnie wyrok ten został zmieniony orzeczeniem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 24 października 2000 r., w sprawie o sygn. akt II AKa 146/00, którym podwyższono zasądzone na rzecz J. B. , K. B. i T. B. kwoty do 18500 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 24 października 2000 r. Nie

ulega także wątpliwości, że obecnie pełnomocnik wnioskodawcy podstawę swojego żądania opiera także na przepisach ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Trzeba w tym miejscu podkreślić, iż sąd odwoławczy miał na względzie odmienną linię orzeczniczą w zakresie omawianej kwestii, na którą obecnie powołuje się autor kasacji, jednakże nie podzielił prezentowanych w niej argumentów, rzeczowo uzasadniając swoje stanowisko w tej kwestii.

Sąd Najwyższy w przedmiotowej sprawie podziela utrwalony w orzecznictwie pogląd, na który powołał się sąd odwoławczy, a wcześniej sąd I instancji, zgodnie z którym *negatywna przesłanka procesowa w postaci powagi rzeczy osądzonej (art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.) zachodzi, gdy wnioskodawca uzyskał wcześniej na podstawie przepisów ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (np. art. 8 ust. 1) rekompensatę za represje, jakie go dotknęły z tytułu takiej działalności, a następnie wystąpił o zasądzenie uzupełniającego odszkodowania i zadośćuczynienia na podstawie art. 8 ust. 4 tej ustawy, przy braku nowego (innego) tytułu prawnego. Reguła res iudicata nie ma natomiast zastosowania do tych przypadków, gdy o roszczeniu z tytułu odszkodowania i zadośćuczynienia orzeczono na innej podstawie niż wynikająca z art. 8 ust. 1 ustawy lutowej (a więc w sytuacjach, gdy o tych roszczeniach rozstrzygnięto prawomocnie poprzez ich zasądzenie w następstwie wcześniejszego orzeczenia rehabilitacyjnego będącego wynikiem rewizji nadzwyczajnej, kasacji lub wznowienia postępowania)* (zob. wyrok SN z dnia 21 listopada 2023 r., III KK 143/23; postanowienie SN z dnia 10 kwietnia 2019 r., IV KK 14/18).

Z treści art. 8 ust. 4 ustawy lutowej wynika, że odnosi się on do sytuacji, gdy uprzednio w wyniku rewizji nadzwyczajnej, kasacji lub wznowienia postępowania, prawomocnie zasądzone już odszkodowanie i to zarówno wówczas, gdy nastąpiło to przed wejściem w życie ustawy lutowej, przede wszystkim w oparciu o przepisy rozdziału 50 kodeksu postępowania karnego z 1969 r. (na podstawie art. 487 d.k.p.k.), jak i wtedy, gdy o roszczeniu rozstrzygnięto na podstawie przepisów

kodeksu cywilnego lub w oparciu o przepis z art. 552 kodeksu postępowania karnego z 1997 r. (por. wyrok SN z dnia 22 lipca 2008 r., WA 26/08; wyrok SN z dnia 25 lutego 2010 r., IV KK 403/09; postanowienie SN z dnia 18 lutego 1992 r., WZ 10/92; postanowienie SN z dnia 28 kwietnia 1992 r., WZ 55/92, OSNKW 1992, z. 11-12, poz. 82; postanowienie SN z dnia 26 lutego 2015 r., III KK 13/15). *Ratio legis* takiego unormowania było umożliwienie osobom represjonowanym dochodzenia dodatkowego odszkodowania i zadośćuczynienie, gdy odszkodowanie zostało już wprawdzie wcześniej zasądzone, lecz za takim roszczeniem uzupełniającym przemawiają względy słuszności. Powyższa możliwość odnosi się jednak wyłącznie do przyznanego uprzednio odszkodowania i zadośćuczynienia na podstawie przepisów kodeksu postępowania karnego bądź w postępowaniu cywilnym, zaś w zakresie tym brzmienie art. 8 ust. 4 ustawy lutowej nie pozostawia żadnych wątpliwości. W ten sposób ustawa lutowa umożliwiła osobom represjonowanym za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, dochodzenie swoich roszczeń opartych na motywie niepodległościowym, gdyż przepisy kodeksu postępowania karnego lub kodeksu cywilnego, na podstawie których uprzednio zasądzone zostały roszczenia, ten aspekt pomijały. Dopiero właśnie ta ustawa powiązała szkodę i krzywdę osoby skazanej nie tylko z samym faktem jej bezprawnego pozbawienia wolności (jak miało to miejsce w przypadku roszczeń dochodzonych na podstawie art. 487 d.k.p.k. i art. 552 k.p.k.), ale nadto uwzględnia aspekt działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Warto zauważyć, że zgodnie z treścią art. 536 k.p.k. Sąd Najwyższy rozpoznaje kasację w granicach zaskarżenia oraz podniesionych zarzutów. Wobec tego rozstrzygającą dla oceny zasadności przedmiotowej kasacji, jest kwestia właściwego sformułowania zarzutów kasacyjnych. Tymczasem w omawianej skardze kasacyjnej nie zarzucono sądowi odwoławczemu orzekającemu w przedmiotowej sprawie rażącej obrazy przepisów prawa procesowego określających reguły rzetelnej kontroli odwoławczej, ograniczając się w istocie do powielenia zarzutów stawianych wcześniej w apelacji, co do których rzeczowo odniósł się sąd II instancji w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, które zostało sporządzone zgodnie z regułami określonymi w art. 424 § 1 k.p.k. Słusznie zauważa prokurator w odpowiedzi na kasację, iż zarzuty kasacyjne skonstruowane

przez pełnomocnika wnioskodawcy zostały powielone z apelacji, i to w sposób dosłowny. Odnoszą się zatem do wyroku sądu I instancji, bowiem Sąd Apelacyjny w Białymstoku nie wydał orzeczenia reformatoryjnego, utrzymując w mocy wyrok sądu I instancji. Powyższe oznacza, że przepisy wskazane w nadzwyczajnym środku zaskarżenia nie były stosowane przez sąd odwoławczy.

Skarżący wnosząc kasację usiłuje ponownie podważyć ocenę materiału dowodowego dokonaną przez sąd *meriti*, a następnie zaaprobowaną w pełni przez sąd odwoławczy. Zarzuty sformułowane w kasacji w rzeczywistości zmierzają, po raz kolejny, do podważenia ustaleń w kwestii oceny istnienia przesłanek do umorzenia postępowania w trybie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. w zw. z art. 8 ust. 4 ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego z dnia 23 lutego 1991 r. (Dz.U. Nr 34, poz. 149).

Reasumując, zauważyć należy, że w istocie wniesiona kasacja sprowadza się do polemiki z ustaleniami faktycznymi sądu I instancji. Skarżący formułując w ten sposób kasację, będącą nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, środek ten potraktował jako kolejny instancyjny środek odwoławczy, co jest niedopuszczalne. Kasacja nie służy bowiem do ponawiania kontroli instancyjnej już dokonanej przez sąd odwoławczy, stąd też postępowanie kasacyjne nie może być traktowane jako trzecia instancja (zob. postanowienie SN z dnia 9 stycznia 2019 r., IV KK 694/18; postanowienie SN z dnia 11 października 2022 r., V KK 332/22).

Z wyżej wskazanych powodów Sąd Najwyższy oddalił kasację jako oczywiście bezzasadną, obciążając wnioskodawcę kosztami postępowania kasacyjnego w myśl art. 637a k.p.k. w zw. z art. 636 § 1 k.p.k.

[J.J.]

[ms]